

SHARK MUTAFAKKIRLARINING MANAVIY MEROSIDA FARZAND TARBYASI

Muminova D.Sh.

*Qo'qon davlat pedagogika instituti boshlang'ich ta'lim fakulteti
fakultetlararo pedagogika va psixologiya kafedrasi o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: komillik, tarbiya, milliy qadriyat, Vatan, muhabbat, tarix, ijtimoiy-iqtisodiy hayot, madaniyat, ma'naviyat, qadriyatlar, zardushtiylik, jamiyat, oila.

Ключевые слова: совершенство, образование, национальная ценность, Родина, любовь, история, социально-экономическая жизнь, культура, духовность, ценности, зороастризм, общество, семья.

Key words: perfection, education, national value, Motherland, love, history, socio-economic life, culture, spirituality, values, Zoroastrianism, society, family.

Kirish. Buyuk mutafakkirlar, allomalar, azizlar vatani bo'lgan O'zbekistonda xalqimizning ezgu an'ana va an'alarini tiklash va rivojlantirish, muqaddas qadamjo va obidalarni obodonlashtirish, yosh avlodni hurmat-ehtirom ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. boy tariximiz, vatanparvarlik va insonparvarligimiz uchun. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Biz ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimining barcha bo'g'inlari faoliyatini bugungi kun talablaridan kelib chiqib takomillashtirishni o'zimizning birinchi burchimiz, deb bilamiz", "Xalq ko'chishi kerak" fikrlari Fitrat. aniq maqsad sari, fuqaro bo'lish, baxtli va hurmatli bo'lish". Bolaligida ota-onadan olgan ta'lim-tarbiyasi ularning uni topishi, dunyoviy bo'lib qolishlari yoki zaif va xor bo'lishlari, musibat yukini ko'tarishlari, tashlandiq, o'zgalarga bo'ysunib, qul va asir bo'lib qolishlarini belgilaydi. Farzandlar kelajagi ularning tarbiyasi uchun mas'uliyat naqadar yuksak ekanidan dalolatdir. Zero, farzandlar kelajagimiz, ular ota-onamiz, ajdodlarimiz mehnatining davomchilaridir. Prezidentimiz ta'kidlaganidek: "Milliy tarix va madaniyatimizga, dunyodagi eng katta boyluk bo'lgan intellektual va ma'naviy salohiyatimizga chuqur hurmat bilan yondashish, uni avaylab asrab-avaylash va boyitish, shu asosda yosh avlodni ma'naviyatda tarbiyalash. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar dunyodagi har bir mamlakat va jamiyatning moddiy

va ma'naviy maqsadidir. Ularning rivojlanishida, shubhasiz, hal qiluvchi o'rin egallaydi.

Asosiy qism. Biz mutafakkirlarning farzand tarbiyasiga qarashimiz, olimlar fikrlarini o'rganish orqali xalqimizga xos axloqiy-tarbiyaviy fazilatlar beixtiyor ko'z o'ngimizda gavdalanadi. Shuningdek, ota-onalarimizning erta tarbiya, samimiy munosabat, oiladagi go'zal xulq-atvori namunasi. Abu Nasr Forobiy shaklida shakllangan: "Inson Uning baxtiga erishish, go'zallikni yarata olishi uchun go'zallikni ko'rishi, his qilishi yetarli emas Bu muhim, - uning fikrlari umuminsoniy ahamiyatga ega. Bizning ota-onamizning o'zlari, bu mutafakkirga ko'ra oilasida, ishida, ro'zg'orida o'rnak bo'lish, uyni saqlashda, munosabatlarida, xatti-harakatlarida, kiyimida, sog'lig'ida, bolalarni tarbiyalashda, ular bilan muomala qilishda go'zallik yarata bilish zarur, degan fikrni aks ettiradi. Ota-bobolarimiz o'z farzandlariga o'rnak bo'lib, nasihat qilganlar. Masalan, Abu Nasr Forobiy: "Hammasi u o'z kasbini mukammal bilishi, yaxshi ta'lim olishi, yaxshi xulq-atvor va fazilatlarga ega bo'lishi kerak", dedi. Arab maqollaridan birida shunday deyilgan: "Uch narsa aqlni rivojlantiradi: biri olimlar va keksalar bilan suhbat, ikkinchisi hayotiy tajriba, uchinchisi – matonat va matonat". Inson ikki narsaning qadrini yo'qotgandagina bilib oladi: biri yoshlik, ikkinchisi salomatlik", deb bejiz ta'kidlanmagan. Darhaqiqat, inson odamlar orasida yashar ekan, u o'zaro. va bu jamiyatdagi odamlarga tegishli axloqi, tarbiyasi oynasida yashaydi, ko'nikadi. Odobli, bilimli, aqlli, tashabbuskor, jamiyatda faol. hamma odamlarni sevadi. Bizning mutafakkirlarimizdan quyida ta'lim, fan va ilm-fan haqidagi fikrlarini bayon qiladi maqsadlar, ular bolalarni tarbiyalashda kamroq foydalidir

Umid qilamizki, bu yordam beradi. Oila - bu avloddan-avlodga o'tib kelayotgan madaniy qadriyatlar, xalqning o'ziga xos xususiyatlari madaniy meros va axloqiy qarashlar egasidir. Bu turli xil, o'zaro turli odamlardan iborat ijtimoiy guruh, bolaning birinchi ijtimoiy munosabatlariga kirish joyi. Barcha xalqlar qatori o'zbek xalqi ham oila va uning muhiti muammolarini o'zining rivojlanish tarixida, rivojlanish istiqbollari belgilab berishda chuqur o'rgangan. Farzandni kamol toptirish, uning tarbiyasi, salomatligi, milliy qadriyatlariga, Vataniga mehru-muhabbat kabi masalalar ko'tarilganda mutafakkir Abdulla Avloniyning "Tarbiya – yo o'lim, yo najot masalasidir, – degan fikrlari mazmunli bo'ladi. yoki halokat, yoki baxt - yoki falokat « Bu haqiqat ekanligini tushunamiz. Ta'lim-tarbiya o'chog'i bo'lgan oila har bir xalqning, millatning uzviyiligini asrab-avaylash, milliy qadriyatlarni ravnaq toptirish, ruhan va jismonan yetuk avlodni dunyoga keltirish, yurt-yurt himoyachilari etib tarbiyalash muqaddas makondir. Inson ilk ta'lim-tarbiyani oilasidan, samimiy mehridan, ona sutidan, o'z Ollohidan oladi. Uning ta'siri inson tabiati va qalbida chuqur ildiz otgan. Bolaning komilligi, ruhiyati, mehribonligi, odob-axloqi har bir oilada o'rnatilgan ichki, muayyan qoidalar

asosida shakllanadi. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, "Mamlakatimizdagi har bir insonning har bir oilaning eng ezgu orzulari, maqsad-muddaolari, hayotiy manfaatlari, eng avvalo, farzandlar timsolida bo'lishi va u ro'yobga chiqishi barchamizga ayon". Bu ham bolalarning ma'naviy tarbiyasi masalasidir. bu muhim. Oilada farzandlar o'rtasida iliq munosabatlar bo'lishi va uni saqlab qolish uchun ajdodlarimiz og'zaki va yozma ijod namunalaridan ham keng foydalanganlar. Masalan, "Onangni kaftingda tutsang, singlingni boshingda tut", "Ota – xazina, aka – tayanch", "Besh qo'l baland, besh qo'l baland, asal shakar". «, «Aka-uka ahil bo'lsa, otlar ko'p, opa-singillar uyg'un bo'lsa, ko'proq. qarindoshlikning inson hayotidagi o'rni, bolalarni o'zaro kelishuvga, hamkorlikka, birodarlikka, mehr-oqibatga chorladi. Zero, umuminsoniy g'oyalar ruhida tarbiyalangan farzand nafaqat o'z oilasi tinchligi, osoyishtaligi, balki butun jamiyat baxt-saodati uchun kurashchi bo'ladi. Ajdodlarimizning ming yillik tarixi, ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, madaniyati, ma'naviyati va qadriyatlari O'z ta'sirini qoldirgan zardushtiylik dini jamiyatning birinchi embrioni bo'lgan oilaviy munosabatlarga ham katta ahamiyat beradi. Jumladan, "Avesto"da aka-uka va opa-singillar o'rtasidagi mehr-oqibat, birodarlik mas'uliyati haqida so'z yuritilib, shunday deyiladi: "G'alla ekilgan bug'doyzorni singlisini ziyorat qilgani borgan akaning o'zigina kechiradi". Misollardan ko'rinib turibdiki, aka-uka va opa-singillar o'rtasidagi mehr-oqibat, yaxshi munosabatlar qadimdan xalqimiz orasida yuksak qadriyat hisoblanib kelgan. Muhaddiylar ichida eng mashhuri, islom olamining faxri AbuAbdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy asarlarida farzandlarni mehr bilan tarbiyalash, ularga teng munosabatda bo'lish haqida quyidagi hadislar keltirilgan: "Abu Hurayra roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi: "Rasululloh sallallohu alayhi va sallam Hasan ibn Ali roziyallohu anhunging huzurlarida o'tirganlarida o'pdilar. Keyin aytdilar: Mening o'nta farzandim bor. "Hech birini o'pmaganman", dedi u. Shunda Rasululloh sollallohu alayhi vasallam unga qarab: "Rahm qilmaganga rahm qilinmas", dedilar. Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Zahriddin Bobur va boshqa ko'plab olimlar oila, undagi shaxslararo munosabatlar, ayniqsa, farzand tarbiyasi haqidagi fikrlarimizni qadrlaydi. bugungi kunda katta ijtimoiy-mafkuraviy ahamiyatga ega.tarbiyaviy ahamiyatga ega. Buyuk olim Abu Nasr Forobiy "Mantiqqa kirish", "Aql to'g'risida", "Baxtga erishish to'g'risida", "Fozil shahar ahli qarashlari", "Afzallik kitobi" kabi 160 dan ortiq qimmatli asarlarida shaxslararo munosabatlarga alohida e'tibor qaratgan. Urush va tinch hayot» « Forobiy: "Baxtga erishish to'g'risida" risolasida har bir insonning tug'ma tabiatida va unga zarur bo'lgan har qanday ish va harakat jarayonida boshqa shaxs, ko'p odamlar bilan qarindoshlik, munosabat hissi bor, bu holat. har qanday shaxsdan, u har qanday komillikka erishishda boshqalarga yordam berishga va ular bilan birlashishga muhtoj va majburdir. Bundan xulosa qilish

mumkinki, olimlar insonlar o'rtasidagi qardoshlik, do'stlik, birodarlik va hamdardlik munosabatlari yurt tinchligi, jamiyat taraqqiyoti, inson kamolotining eng zarur omillaridan biri ekanini alohida ta'kidlaydilar. Bu borada oilada voyaga yetgan farzandlarning o'zaro munosabatlarini to'g'ri yo'lga qo'yish, bolada ahillik, ahillik kabi fazilatlarini tarbiyalash muhim ahamiyatga ega. G'arbda "Avitsenna" nomi bilan keng tanilgan buyuk mutafakkir va olim Abu Ali ibn Sino ham o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Uning "Kitob al-qonun fit-tib" ("Tib qonunlari kitobi"), "Donishnoma" ("Bilimlar kitobi"), "Risoi ishi", "Axloq haqida risola", "Uy xo'jaligi", "Ahd" kabi asarlarida Risolat Tibbiyot masalalari bilan bir qatorda ota-onalar va bolalar o'rtasidagi munosabatlarga oid qimmatli mulohazalar ham keltiriladi. "Er va xotinning bir-biriga munosabati, hurmati oilada farzandlar odob-axloqining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, – deydi Ibn Sino. Barcha onalar turli sharoitlarda bolalarni qanday tarbiyalashni biladilar. U izchillik va tartib haqida maslahatlar berish bilan birga, otalarning burch va mas'uliyatini ham belgilab beradi. Ibn Sinoning fikricha, erkak kishi oila boshlig'i bo'lgani uchun u oilaning eng zarur a'zosidir...talablarini bajarishi kerak, agar va'da bergan bo'lsa, va'dasini bajarishi kerak. Ibn Sino bolaga hohlagan narsasini berishga va undan istamaganini olib tashlashga doim tayyor turishi kerak, degan. Maqsadga erishish uchun bolalarni maqtash va agar bu joiz bo'lsa, ularni jazolash kerakligi ko'rsatilgan. Ibn Sino farzand tarbiyasida umumbashariy tamoyillarni qo'llashga urg'u berib, ota-onalar farzandlarini o'rnatqilib tarbiyalashlari kerakligini ta'kidlaydi. "Ota-onalar, xoh davlat rahbarlari bo'lsin, xoh oddiy fuqarolar bo'lsin, jamiyatdagi mavqeidan qat'i nazar, farzandlarining ta'lim-tarbiyasi uchun mas'uldirlar, farzandlarining ta'lim-tarbiyasi ularning asosiy vazifasidir, – deydi Alloma. Yusuf Xos Hojib, XI asrning buyuk mutafakkiri - "Qutadg'u bilig" ("Baxtga yetaklovchi bilim") kitobida bilim, odob-axloq, davlat boshqaruvi tamoyillari, oila va oila munosabatlariga oid har tomonlama qarash va ta'limotlar o'rin olgan. Uning fikricha, inson uchun eng katta baxt farzand ko'rish va uni tarbiyalashdir. Farzand tarbiyasi har bir ota-ona uchun katta mas'uliyatdir. Alloma o'z asarida oilada farzand tarbiyasiga ota-onalar, ayniqsa, otalar e'tibor qaratishlari kerakligini ta'kidlab, shunday deydi: "Agar ota farzandiga qarasa va unga (turli hunarmandchilikka) o'rgatsa, (ular) ulg'ayib, o'g'il-qizi borligidan xursand bo'lishadi". Asarda farzandlarinigizni yaxshi tarbiyalash har bir ota-onaning ham burchi, ham mas'uliyati ekanligi keng ta'kidlangan. Milliy ma'naviyatimiz dahosi, g'azallar sultoni Alisher Navoiy o'z asarlarida oila va shaxslararo munosabatlarga oid mulohazalarining umumiy ahamiyatli jihatlaridan biri – farzandning ota-onaga hurmati masalasidir. Ota-onaga xizmat qilish, ulardan birini boshqasidan ko'ra ko'proq bilmaslik farzandlarga baxt keltirishini ta'kidlab, shunday deydi: "Tarbiyaning yana bir jihati ota-onaga hurmat, bu uning (farzand) uchun burchdir. Bu ikkita bir xil xizmatni bajaring, qancha

xizmat qilsangiz ham, uni kamroq deb hisoblang. Bolani tarbiyalashda e'tibor berish kerak bo'lgan jihatlar Psixolog Toriq Habib ushbu muammolarning yechimi haqida so'raydi: Farzandingiz ravonmi? Shunday qilib, sizda hamma narsa qattiq nazorat ostida Tushundingmi! Farzandingizga ishonch yo'qmi? Demak, siz uni rag'batlantirmaysiz! Farzandingiz yomon gapiradimi? Shuning uchun u bilan gaplashmang! Farzandingiz o'g'irlik qiladimi? Demak, siz unga sovg'a bermadingiz! Farzandingiz uyatchanmi? Shunday qilib, siz uni juda himoya qilasisiz! Farzandingiz boshqalarni hurmat qilmaydimi? Shuning uchun uning oldida ovozingizni pasaytirmang! Farzandingiz doimo qovog'ini chimiradimi? Shuning uchun uni maqtamang! Farzandingiz issiqmi? Shunday qilib, siz u bilan aloqa qilmaysiz! Farzandingiz boshqalarga nisbatan tajovuzkormi? Demak, siz unga qo'pollik qilyapsiz! Farzandingiz zaifmi? Demak, siz unga ko'p tahdid qilasisiz! Farzandingiz sizni bezovta qiladimi? Demak, siz unga e'tibor bermayapsiz! Farzandingiz sizni bezovta qiladimi va tinchligingizni buzadimi? Toki, uni quchoqlab, yuzlaridan o'pib qo'ymaslik uchun! Farzandingiz sizni tinglamaydimi? Bu siz undan ko'p narsani so'rayapsiz degani! Farzandingiz manyakmi? Demak, siz o'zingiz bilan aralashib qoldingiz! Sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan bunday misollar Men uzoq vaqt davom etishim mumkin edi. Sharq mutafakkirlari, ma'rifatparvar ziyolilari oila va uning atrofidagi muammolarga alohida e'tibor qaratganliklarini ko'rish mumkin. Ularning asarlarida oilaning muqaddasligi, jamiyat hayotidagi o'rni, oila tinchligi va farovonligini belgilovchi muhim milliy-madaniy va milliy-psixologik omillar ko'rsatilgan. Xususan, oila asosini tashkil etuvchi ota va onada yuksak insoniy fazilatlarini shakllantirish, ularning oilaviy burch va vazifalarni vijdonan bajarishi, bir-biriga nisbatan mehr-oqibat va kechirimli bo'lishi eng muhim qadriyat sifatida e'zozlanadi. oilada tarbiyalangan bolalarning etukligini belgilaydi. Turkistonda ma'rifatparvarlik g'oyalarining tarqalishi.

Gulxaniy, Ahmad Donish, Ogahiy, Nodira, Uvaysiy, Anbaratin, Muqimiy, Furqat, Zavkiy kabi ijodkorlarning nomlari. 20-asr boshidagi jadidchilik harakatini nazarda tutadi. yetakchi vakillari – Behbudiy, Avloniy, Tavallo, So'fizoda, Adiblardan Fitrat, Hamza, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon va boshqalar.

shoirilar xalqning ijtimoiy ongini ma'rifat asosida tarbiyalashda fidoyilik ko'rsatdilar, mutafakkir va ma'rifatparvar Abdulla Avloniy (1878-1934) maorif rivojiga katta hissa qo'shgan ustoz, asarlarida xalqimizning eng yaxshi an'analari U ijodkor, noshir va ijtimoiy faol. Abdulloh Avloniy "usuli jadid", ya'ni ilg'or usullarga ega maktablar. "Adabiyot yoki xalq she'rlari", "Birinchi muallim", "Turk gulistoni, yoxud axloq", "Ikkinchi muallim", "Maktab". "Gulistoni" tipidagi darslik va darsliklar yaratdi. Maorifni keng ma'noda tushungan Avloniy yagona edi axloqiy tarbiya bilan cheklanib qolmaydi. U birinchi navbatda bola sog'lig'ingizga g'amxo'rlik qilish zarurligiga e'tibor qaratadi. Avloniyning fikricha, sog'lom

ruh, go'zal axloq va bilimga ega bo'lish uchun eng avvalo jismoniy sog'lom bo'lishi kerak. Avloniy ta'kidlaganidek, "tananing sog'lom va mustahkam a'zosi insonga tegishlidir". bu eng kerakli narsa. Chunki o'qish, o'rgatish, o'rganish va o'rgatish uchun insonga kuch va sog'lom tana kerak. Mamlakat taraqqiyoti, eng avvalo, uning farzandlariga, ularning ma'naviy va jismoniy kamolotiga bog'liq. Binobarin, Abdulla Avloniy yoshlarning bilim va foydali ko'nikmalarni egallashi uchun kitobdir. Farzandlarni Sharq mutafakkirlari ma'naviy merosida tarbiyalash o'qishga undaydi. Avloniy ham jaholatni jaholatga tenglashtiradi va quyidagi fikrlarni ifodalaydi: «Jaholatni o'qimagan, o'qimagan va johil deyishadi», deydi u. "Sahroda ilm do'st, hayot

yo'llarda - qo'llab-quvvatlash. Yolg'izlik paytlarida - o'rtoq, baxtli lahzalarda - rahbar, qayg'uli daqiqalarda - yordamchi, shaxs orasida – zebu zinat, dushmanlarga qarshi kurashda – qurol"²². Mutafakkir aytdi: «Go'zallik yuzda emas, uka». Yaxshi insonlar hammaga yoqadi", "So'zlaringiz qisqa va mazmunli bo'lsinshunday bo'lsin, eshitganlarning qulog'i bema'ni gaplarga to'lsin, - dedi u odamlarga so'zlarimiz farzandlarimizga o'rnak bo'lishi uchun mehr-oqibatli bo'lishga undaydi. Ma'naviyat so'zini izohlagan alloma Safo Ochil: "Ma'naviyat" deganda insonning xulq-atvori go'zalligi, saxovatlilik, oliyjanoblik, va'daga sodiqlik, xayolparastlik, ilmlilik, donolik, bag'rikenglik, odoblilik, ozodalik va pokizalik, qalbning beg'uborligi, xushmuomalaligi tushuniladi. . , va shunga o'xshash yoqimli an'analar. Udumlar tushunarli", degan fikrni ilgari suradi. Abduqahhor Ibrohimov "Bizkim, o'zbeklar" asarida: "Insonni ma'rifat so'zini ko'p ishlatmasdan ziyoli, ma'naviyat so'zini suiiste'mol qilmasdan ham ma'naviyatli bo'ladi", deydi. tilda emas – ma'rifat ongda, ma'naviyat dilda", deydi u. U odil davlat arbobi ham edi. Amir Temurning "Temur qonunlari" asari har bir masalaga adolatli, mas'uliyat bilan yondashganini ko'rsatadi. Bu qoidalardan turmush tarzimizda, farzand tarbiyasida, oilada ichki tartib va tartibni o'rnatishda, ma'naviy boyluk, milliy qadriyat sifatida tarbiyalashda foydalanishimiz barchamizga o'rinli. Har bir ota-ona farzandining kelajakda dunyoqarashi, baxt-saodati, mustaqil hayot kechirishini, jismonan, ma'nan va ruhan barkamol avlod bo'lib yetishishini istaydi. Diniy qadriyatlarimizda yoshlar ongiga halollik, va'daga vafo, sadoqat, kattalarga hurmat, bolalarga hurmat, mehr-oqibat kabi fazilatlarini shakllantirishga katta ahamiyat berilgan. Ulug' bobomiz Imom Termiziy rivoyat qilgan hadisi sharifda: "Ota o'z farzandiga odob-axloqdan yaxshi narsani bera olmaydi", deyiladi. Alloh taolo Tahrir surasining 6-oyatida: "Ey imon keltirganlar! O'zingizni va oilangizni odamlar va toshlar qo'zg'atgan yong'inlardan asrang". Qanday qilib odam o'zini, xotinini va bolalarini olovdan himoya qilishi mumkin? Bu himoya, avvalambor, o'zidan keyin odamlardan jaholatni yo'q qilish va ularni turli jinoyat va gunohlardan, jaholat va dunyo hayotida olovga (do'zax azobi) olib boruvchi illatlardan ta'lim va tarbiya orqali saqlashdan iboratdir. Hazrati

Umar roziyallohu anhu shu oyat nozil bo'lgach, sevib qolganlar. Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamdan so'radilar: "Yo Rasululloh, biz qanday qilib o'z jonimizni asraymiz, xalqimizni himoya qilamiz?". Shunda Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam: "Siz ham Alloh sizni qaytargan narsadan yuz o'girasiz", dedilar. Alloh senga nima buyursa, sen ham shuni buyur. Bu ularni olovdan asrash bo'ladi", deb javob berdilar. Darhaqiqat, Alloh taoloning amrlarini bilmaslik, Uning amrlaridan chetga chiqmaslik johillik va jaholatdir, uning natijasi olovdir. Jaholat va jaholatning davosi ilm egallashdir. va ta'lim. Buning yorqin misoli Hazrati Ali roziyallohu anhu: «O'zingni va qavmingni yaxshilikka o'rgat va ularni odobli qilgin» deganlari. Bolalikdan ilm va odobga ega bo'lish yaxshiroqdir. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam. Alloh taolo sollallohu alayhi vasallam aytdilar: "Agar sizlardan birortangiz farzandlaringizga tartib-intizomni o'rgatsa, bu har kuni sadaqa berishdan afzalroqdir". Islom dini ota-onalarni farzandlariga sog'lom tarbiya berishga da'vat etadi. Hadisda: "Farzandlaringizni hurmat qiling, ularga yaxshi muomala qiling", deyiladi. Bolani tarbiyalash jarayonida bolaning huquqlari buzilmasligi talab qilinadi. Ijtimoiy tarbiya bilan solishtirganda, oilaviy tarbiya bolalarning ruhiy dunyosi, his-tuyg'ulari va his-tuyg'ulariga katta ta'sir ko'rsatadi. Ko'pchilik bolani qachon tarbiyalashni boshlash kerakligi haqida o'ylaydi. Ko'pgina olimlar bu savolga turlicha javob berishgan. Jumladan, Ibn Sino bola tarbiyasi uning tug'ilishidan oldin ham, bachadondan boshlab amalga oshirilishi kerak, deb javob bergan. Bundan tashqari, taniqli o'qituvchi A. S. Makarenko bolaning shaxsiyatini shakllantirishda besh yoshgacha bo'lgan ta'lim juda muhim ekanligini ta'kidladi. Bu haqda u shunday yozgan edi: "...ta'limning asosiy negizi besh yoshda tugaydi, demak, besh yoshga to'lgunga qadar qilgan ishing ta'lim jarayonining 90 foizini tashkil etadi va keyingi ta'lim qayta tarbiyalash asosida davom etadi." "Bu jarayonda bola tarbiyasiga juda ehtiyot bo'lish kerak.

Xulosa. Yoshlar qalbi va ongida sog'lom turmush tarzini shakllantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat-ehtirom tuyg'usini shakllantirish, ularni har tomonlama barkamol etib tarbiyalashda buyuk mutafakkir ajdodlarimiz merosi katta ahamiyatga ega. Darhaqiqat, umri va salohiyatini hayotning asl mazmun-mohiyatini anglashga bag'ishlagan allomalarimiz ijodida sog'lom avlodni voyaga yetkazish masalalariga alohida o'rin berilgan. Sharq olimlari o'z asarlarida bolalarni tarbiyalash va tarbiyalash, ularni ma'rifat va madaniyatga yetaklash muammolariga e'tibor qaratganlar. Ulug' mutafakkirlar farzand tarbiyasi, go'zal odob-axloq insonni kamolotga yetaklovchi yuksak fazilatlar ekanligini ta'kidlaganlar. Jumladan, Imom Buxoriyning "Hadis al-adab al-mufrad to'plami", Abu Lays Samarqandiyning "Tanbehul g'ofilin" asarlarida bolalarda yuksak insoniy fazilatlar kamol topishi yuksak baholangan. Ajdodlarimiz azaldan o'g'il-qizlarning odob-axloqiga, odob-axloqiga katta ahamiyat bergan. Shuning uchun islom dinida axloq iymon orasiga

qo'yilgan. Bugun O'zbekiston yoshlari o'z bilimi, intilishi, mehnati bilan butun dunyoni lol qoldira boshladi. Buning zamirida hukumatimiz rahnamoligida yoshlarga ularning oilasi, ta'lim muassasalari, mahalladoshlari va umuman jamiyat tomonidan berilayotgan ta'lim-tarbiya mujassam. "Nima eksang, o'shasan", deydi donishmandimiz. Shunday ekan, bugun yoshlarimiz uchun yaratilayotgan imkoniyatlar ertangi yorug' kelajagimizning tamal toshidir. Yoshlar ta'lim-tarbiyasiga e'tibor o'z kelajagimizga qaratilganligini hech qachon unutmasligimiz kerak va bu yo'lda barchamiz hamjihat bo'lishimiz kerak.

Adabiyotlar:

1. National personnel training program of the Republic of Uzbekistan. T. 2000
2. Askarova O., Nishonov M., Khaitbaev M. Pedagogy. T. "Interpretation" 2008
3. A. Tokhtaboev, A. Eraliev Organizational behavior Andijan Hayot 2001
4. O. Musurmonova Moral values and education of youth T. Uchitel 1990
5. R. Mavlonova Pedagogy» T. «Teacher» 2004
6. Vygotsky L.S. Psychology of child development. - M.: "Sense", 2004.
7. Foziev E. Psychology of ontogenesis. – T.: "Publishing House", 2010. – P. 142.
8. Davletshin M.G., Dustmukhamedova Sh.A. and others. Age periods and educational psychology. - T., 2009.
9. Solieva D.A., Dustmukhamedova Sh.A., Ergashev P.S. Methodological basis for diagnosing and developing independence of students at primary school age. - Kukon, 2012.
10. O. Musurmonova - Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi - T. «O'qituvchi»
11. R. Mavlonov nomidagi Pedagogika instituti "O'qituvchi" 2000 y.
12. Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy. Hadis: 4-kitob. Bosh muharrir T. Komuslar, 1997. 528 b. B 85.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada bola kamoloti, uning tarbiyasi, salomatligi, milliy qadriyatlari va vataniga muhabbat kabi masalalar ko'tarilgan. Sharq mutafakkirlari Abu Nasr Forobiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Zahriddin Bobur va boshqalar olimlarimizning oila va undagi shaxslararo munosabatlar, ayniqsa, farzand tarbiyasi borasidagi qimmatli fikrlariga to'xtaldi. Otabobolarimizning ming yillik tarixi, ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, madaniyati, ma'naviyati va qadriyatlariga o'z ta'sirini qoldirgan zardushtiylik dini jamiyatning ilk embrioni bo'lgan oilaviy munosabatlarning muhim ahamiyat kasb etishini ochib berdi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье поднимаются такие вопросы, как совершенствование ребенка, его воспитание, здоровье, любовь к национальным ценностям и своей Родине. В число восточных мыслителей входят Абу Наср Фараби, Абу Райхан Беруни, Абу Али ибн Сина, Юсуф Хос Хаджиб, Аlisher Навои, Захриддин Бабур и многие др. коснулись ценных мнений наших ученых относительно семьи и межличностных отношений в ней, особенно воспитания детей. Зороастрийская религия, оставившая свое влияние на многотысячелетнюю историю, социально-экономическую жизнь, культуру, духовность и ценности наших предков, раскрыла, что семейные отношения, являющиеся первым зародышем общества, имеют огромное значение.

SUMMARY

This article raises issues such as the improvement of a child, his upbringing, health, love for national values and his homeland. Eastern thinkers include Abu Nasr Farabi, Abu Raikhan Beruni, Abu Ali ibn Sina, Yusuf Khos Hajib, Alisher Navai, Zahriddin Babur and many others touched upon the valuable opinions of our scientists regarding the family and interpersonal relationships in it, especially raising children. The Zoroastrian religion, which left its influence on thousands of years of history, socio-economic life, culture, spirituality and values of our ancestors, revealed that family relationships, which are the first embryo of society, are of great importance.